

“2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planı (2011-2015-ci illər)”nın 2012-ci il ərzində yerinə yetirilmə vəziyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Sənaye və Energetika Nazirliyi üzrə yekun Məlumatı

S/s	Tədbirlərin adı	İcraçı təşkilatlar	İcra müddəti (illər üzrə)	İcra vəziyyəti
1.4.3.4.	Mövcud və yaradılacaq sənaye müəssisələrində innovasiya yönümlü texnologiyaların tətbiqinin stimullaşdırılması	SEN, İİN, AMEA	2011-2015	<p>Sənaye müəssisələrində innovasiya yönümlü texnologiyaların və elmi-texniki nailiyyətlərin tətbiqi daim diqqət mərkəzində saxlanılmış və ölkə sənayesinin inkişafında innovasiyaların tətbiqinin önəmli rol oynadığı nəzərə alaraq bu məsələyə xüsusi önəm verilmişdir. Ölkəmizdə 2012-ci il ərzində istifadəyə verilən sənaye müəssisələrində tətbiq olunan qurğu və avadanlıqlar, texnologiyaları ən müasir tələblərə cavab verməkdədir. İstifadə olunan texnologiyaların əksər hissəsi Avropa Birliyi ölkələrində istehsal edilmiş və beynəlxalq standartlara uyğundur.</p> <p>Orta və iri sənaye müəssisələrində elmi-texniki nailiyyətlərin öyrənilməsi və araşdırılması, məhsulların istehsalı proseslərində yüksək səmərəliliyə malik yeniliklərin tətbiqi istiqamətində lazımi işlər həyata keçirilməkdədir. Bu tədbirlər ən son texnologiyalar əsasında müasir tələblərə və standartlara cavab verən rəqabətə davamlı sənaye məhsulları istehsal edilməsinə imkan verəcəkdir.</p> <p>Sənaye sahəsində respublikada yeni yaradılan müəssisələrin əksəriyyətində innovasiya yönümlü yeni texnologiyalar tətbiq edilir. Bu il Qazaxda istifadəyə verilən konserv zavodu, Sumqayıt şəhərində “Azgüntex” zavodu, Sumqayıt Texnologiyalar Parkında ağır maşınqayırma və dəqiq emal mərkəzləri zavodu, Gəncə şəhərində Aluminium zavodu kompleksi bu tip sənaye</p>

				<p>müəssisələrindəndir. Alternativ enerji sahəsində də innovasiya yönümlü texnologiyalar əsas götürülərək istehsal sahələri yaradılır.</p> <p>Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika Nazirliyi Dövlət Proqramları çərçivəsində innovasiyaların rolunu araşdırmış və “İnnovasiyaların tətbiqi istiqamətləri və Dövlət Proqramları çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər” mövzusu üzrə təhlil hazırlanmış və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Elmi İnnovasiya Mərkəzi tərəfindən təşkil edilmiş “Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında elmi innovasiyanın rolu” beynəlxalq elmi-praktiki konfransda məruzə edilmiş və Konfransın materiallarına daxil edilmişdir.</p>
1.4.3.6.	Sənaye zonalarının (şəhərcik və biznes inkubatorları) yaradılması	İİN, SEN, AMEA	2011-2015	<p>Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 15 sentyabr tarixli 3043 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi üzrə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 28 iyun 2011-ci il tarixli, 1578 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Tədbirlər Planına (2011-2015-ci illər) müvafiq olaraq Sumqayıt Texnoparkının yaradılmasını bu sahədə görülmüş işlərin ilk mərhələsi kimi qeyd etmək olar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında 21 dekabr 2011-ci il tarixli Sərəncam imzalanmışdır. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən 2009-cu ilin dekabrın 24-də birinci mərhələsi istismara verilmiş Sumqayıt Texnologiyalar Parkı çoxşaxəli və müasir sənaye kompleksidir. Qeyd etmək lazımdır ki, Sumqayıt Texnoparkının ərazisi 45 hektardır. Parkdakı zavod korpusunun ərazisi isə 140 min kvadratmetrdir. Sumqayıt Texnoparkında elektroenergetika sənayesi üçün məhsullar hazırlayacaq zavodlar, sexlər və istehsal xətlərinin</p>

			<p>yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Hazırda texnoparkda 12 zavod fəaliyyət göstərir. 8 zavodun inşası işə davam edir. Hazırda müəssisədə 1000-ə qədər işçi çalışır. Bütün zavodlar işə düşdükdən sonra işçi qüvvəsinin sayı 5500-ə çatdırılacaqdır. Texnoparkda ən müasir texnologiyalar əsasında ixrac yönümlü və maşınqayırma məhsulları istehsal olunur. 30 zavod və sexdən ibarət olacaq bu parkda müxtəlif çeşidli məhsulların - kabellər, transformatorlar, yüksək gərginlikli avadanlıqlar, hidroturbinlər, su nasosları, elektrik mühərrikləri, borular və s. istehsalı genişləndiriləcəkdir. Regionun ən müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş kabel zavodu ildə hər biri 30 min ton olmaqla müxtəlif alüminium və mis kabellər istehsal etmək gücünə malikdir. Burada ölkədə ilk dəfə olaraq gərginliyi 110 kilovolta qədər olan kabel istehsalı texnologiyası mənimsənilmişdir. Keyfiyyətli məhsula maraq göstərən müəssisələrin tələbatı bu zavod tərəfindən tam şəkildə təmin olunur. Plastik borular zavodunda ildə 100 min tona qədər yüksək standartlara cavab verən müxtəlif çeşidli borular istehsal olunur və bu məhsul ölkədaxili layihələrdə geniş istifadə edilir. Nadir texnologiyalar əsasında inşa edilən qaynar sinkləmə zavodu da ölkəmizdə bu təyinatlı ən iri müəssisədir. Zavodun məhsuldarlığı ildə 40 min ton təşkil edir və uzunluğu 15 metrə qədər polad məmulat, o cümlədən elektroenergetika sahəsində istifadə olunan metal konstruksiyalar qaynar qalvanikləşdirmə texnologiyaları əsasında sinklənilir. Bunun nəticəsində onların istifadə müddəti 100 ilə qədər uzanır. Mərhələli şəkildə reallaşdırılan istehsal prosesi avtomatik qaydada, nüsxə-tapşırıq proqramı ilə yerinə yetirilir. Sinkləmə sobasının məhsuldarlığı saatda 20 tondur. Sumqayıt Texnologiyalar Parkında metal və ya poladın ilk dəfə sinklənməsi ilə yanaşı, təkrar sinkləmə əməliyyatları da aparılır. MDB ölkələrində analoqu olmayan, ən son texnologiyalar əsasında qurulan dəqiq emal mərkəzləri zavodunda energetika və maşınqayırma avadanlıqlarının ehtiyat</p>
--	--	--	---

			<p>hissələri istehsal olunacaqdır. Ağır maşınqayırma zavodunda isə artıq təmali qoyulmuş və tikilməkdə olan kiçik su elektrik stansiyaları üçün hissələr hazırda istehsal prosesindədir. Yüksək gərginlikli elektrik avadanlığı zavodunda yüksək gərginlik yuvaları, ayırıcılar, yarımstansiyalar üçün avadanlıq istehsal edilir. Bu zavodda dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrinin texnikası quraşdırılmışdır. Müəssisədə, əsasən Finlandiya, Almaniya və Türkiyənin əymə, lazer kəsmə dəzgahları istismar olunur. Yeni məhsulların sınağı isə ABŞ istehsalı olan xüsusi laboratoriyalarda aparılır. Bir neçə sexin fəaliyyət göstərdiyi zavodda yüksəkgərginlikli elektrik, smart-kart tipli sayğac dolabları, 6 və 10 kilovoltluq elektrik avadanlığı istehsal edilir. İstehsal prosesi Fransanın müasirliyi ilə fərqlənən “Schneider Electric” şirkətinin texnologiyasına əsaslanır. Tezliklə müəssisədə 35 və 110 kilovoltluq elektrik avadanlığının və güc transformatorlarının istehsalı da nəzərdə tutulur. Zavodda buraxılan ventilyasiya borularına da respublikamızda və xarici bazarlarda yüksək tələbat vardır. Burada 100 millimetrdən 1250 millimetərə qədər ölçüdə alüminium və ya sinklənmiş polad borular istehsal olunur. İstehsal prosesi mükəmməlliyi ilə seçilir. Günəş kollektorları və istilik qazanlarının istehsalı sexində də ən son elmi-texniki yeniliklər tətbiq edilmişdir. Burada istehsal edilən günəş kollektorları suyu 80-100 dərəcəyə qədər qızdırır. Bu məhsulların daha bir özəlliyi ondan ibarətdir ki, hətta buludlu havada belə günəşin ultrabənövşəyi şüaları 95 faizə qədər səmərəli istifadə olunaraq istilik enerjisinə çevrilir. İstilik qazanları da paslanmaya və korroziyaya davamlı olmaqla yanaşı, bütün gigiyenik normalara cavab verir. Nəhəng istehsal potensialına malik olan Sumqayıt Texnologiyalar Parkının bir sıra sahələrdə genişləndirilməsi planlaşdırılır.</p> <p>Eyni zamanda bildiririk ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən 28 dekabr 2011-ci il tarixində</p>
--	--	--	---

			<p>Balaxanı Sənaye Parkının yaradılması haqqında Sərəncam imzalanmışdır.</p> <p>İqtisadi İnkişaf Nazirliyi tərəfindən Sənaye parklarına dair təcrübənin öyrənilməsi və metodiki köməklik göstərilməsi istiqamətində bir sıra xarici ölkələrdə, o cümlədən Türkiyə, Polşa, Latviya, Gürcüstan, Çin və Cənubi Koreyada bu təşkilati modellərin təşkili və fəaliyyəti ilə bağlı təcrübə öyrənilməklə, BMT-nin Sənaye İnkişafı Təşkilatının (UNIDO), Türkiyənin Türk Əməkdaşlıq və İnkişaf İdarəsinin (TİKA) ekspertlərinin tövsiyələri nəzərə alınmaqla müvafiq işlər davam etdirilir.</p> <p>Eyni zamanda, bu sahədə əməkdaşlığın həyata keçirilməsi üçün Türk Əməkdaşlıq və İnkişaf İdarəsinin (TİKA) Bakı Proqram Koordinatorluğuna müraciət olunmuş və Koordinatorluğun dəstəyi ilə Türkiyə Respublikasının Elm, Sənaye və Texnologiyalar Nazirliyinin Sənaye Bölgələri Baş Müdürlüyünün ekspertlərinin 2012-ci ilin 7-10 fevral tarixlərində Bakıya səfəri təşkil olunmuş, onlar tərəfindən Türkiyənin bu sahədəki təcrübəsi ilə bağlı təqdimatlar keçirilmiş və gələcək əməkdaşlıq mexanizmləri müzakirə edilmişdir.</p> <p>Həmçinin, 2012-ci ilin 17-18 aprel tarixlərində ölkədə sənaye parklarına özəl sektorun cəlb olunması məqsədilə dövlət dəstəyinə dair təkliflərin hazırlanması və dünya təcrübəsinin öyrənilməsi üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Sənaye İnkişafı Təşkilatının (UNIDO) və İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində keçirilmiş tədbirdə Avropa və Mərkəzi Asiyanın seçilmiş ölkələrində bu sahədəki təcrübə nəzərdən keçirilmişdir.</p> <p>Bununla yanaşı, 2012-ci ilin 2-5 may tarixlərində sənaye inkişafının dəstəklənməsi, gənclərin sahibkarlıq fəaliyyətinə cəlb edilməsi, sənaye parklarının yaradılması sahəsində Türkiyə təcrübəsinin öyrənilməsi məqsədilə İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin əməkdaşlarının Türkiyə Respublikasına səfəri təşkil olunmuşdur.</p>
--	--	--	---

			<p>Cari ilin birinci yarımilliyində “Azərbaycanda Xüsusi İqtisadi Zonaların və Sənaye Şəhərciklərinin İnkişafı” layihəsi çərçivəsində Koreya Sənaye Kompleksləri Korporasiyasının ekspertləri ilə ölkədə sənaye parklarının yaradılması, onların idarə edilməsi istiqamətində birgə müzakirələr aparılmış, Koreyada bu parkların yaradılması ilə bağlı təcrübə öyrənilmişdir.</p> <p>Ölkədə innovativ və yüksək texnologiyalar əsasında rəqabətqabiliyyətli sənaye istehsalının inkişafı üçün münbit şəraitin yaradılması, bu sahədə sahibkarlığın dəstəklənməsi, qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafının təmin edilməsi və əhalinin istehsal sahəsində məşğulluğunun artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən Sumqayıt Kimya Sənayesi Parkının yaradılmasına dair 2011-ci il 21 dekabr tarixli, 548 nömrəli Fərman və Balaxanı Sənaye Parkının yaradılmasına dair 2011-ci il 28 dekabr tarixli, 1947 nömrəli Sərəncam imzalanmışdır.</p> <p>Ölkədə qeyri-neft sektorunun, o cümlədən alüminium sənayesinin genişlənməsi, sənaye potensialının sistemli şəkildə reallaşması, texnoloji sahələrin dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, müasir texnologiyaların tətbiqi yolu ilə ölkə iqtisadiyyatının ixrac qabiliyyətinin, eləcə də rəqabətqabiliyyətli, idxalı əvəz edən məhsul istehsalının artırılması, məşğulluğun təmin olunması və alüminium sənayesi sahələrinin kompleks inkişafının dəstəklənməsi məqsədilə “Gəncə Alüminium Sənaye Parkının yaradılması haqqında” və “Gəncə Alüminium Sənaye Parkının fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncam layihələri hazırlanmış və 2012-ci il 2 mart tarixli məktubla Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasına təqdim olunmuşdur.</p> <p>Həmçinin, İqtisadi İnkişaf Nazirliyi tərəfindən sənaye parkında vergi və gömrük sahəsində stimullaşdırıcı tədbirlərin tətbiqi barədə təhlillər aparılaraq, parkda tətbiq</p>
--	--	--	--

				<p>oluna biləcək güzəştlərlə bağlı təkliflər hazırlanmışdır. Eyni zamanda, yeni yaradılmış Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının fəaliyyəti təşkil olunduqdan sonra orada fəaliyyət göstərəcək investora güzəştli kreditlərin verilməsi ilə bağlı müvəkkil kredit təşkilatları tərəfindən Sahibkarlığa Kömək Milli Fonduna müraciət daxil olduğu təqdirdə “Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vəsaitlərinin istifadəsi Qaydaları”na uyğun olaraq maliyyələşdirilməsinə üstünlük verilməsi nəzərdə tutulmuşdur.</p> <p>Bundan əlavə, ölkədə sənaye parklarının yaradılması işlərinin sürətləndirilməsi məqsədilə qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla “Sənaye Parkları haqqında nümunəvi Əsasnamə” layihəsi hazırlanmış və razılaşdırılmaq üçün aidiyyəti dövlət qurumlarına göndərilmişdir.</p> <p>Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının İqtisadiyyat İnstitutunda sənaye zonalarının (şəhərcik və biznes inkubatorları) yaradılması və onun iqtisadi səmərəliliyi ilə bağlı “Rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat şəraitində azad iqtisadi zonaların yaradılması və azad sahibkarlığın müasir vəziyyətinin təhlili və qiymətləndirilməsi” mövzusunda tədqiqat işi yerinə yetirilmişdir.</p> <p>Bundan əlavə, doktorantlara verilən mövzularda dövlət proqramının tələbləri əsas götürülür.</p> <p>İnstitutda respublikada aparılan tədqiqat əsasında “İqtisadiyyatın innovasiyalı inkişafı” (310 səh.) adlı monoqrafiyası hazırlanaraq çapa göndərilmişdir.</p> <p>12-14 iyun 2012-ci il tarixində İSESKO-nun Bakıda keçirilən “Mərkəzi Asiya Regionu ölkələrində yoxsulluğun aradan qaldırılması sahəsində siyasət” mövzusu üzrə regional seminarında “Yoxsulluğu yaradan səbəblər və onlarla mübarizə yolları” adlı məruzə ilə çıxış edilmişdir.</p>
1.5.1.	Azərbaycan Respublikası regionlarında kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı, tikinti	SEN, KTN, İİN	2011-2012	<p>2012-ci ildə Bakı şəhərindəki “Milk Pro” LTD şirkətinin Hövsan qəsəbəsində yeni Bakı süd emalı kombinatı istifadəyə verilmişdir. Gündə 250-300 ton süd</p>

	<p>məhsullarının istehsalı üzrə yerli xammal və mövcud materiallara əsaslanan kiçik və orta sənaye müəssisələrinin yaradılması üçün tədbirlərin həyata keçirilməsi</p>		<p>emal etmək gücünə malik olan bu kombinat hazırda 41 çeşiddə məhsul buraxır.</p> <p>2012-ci ildə həmçinin Ağcabədi rayonunun Ağabəyli kəndində sutkalıq gücü 250 ton, illik gücü isə 91250 ton olan “Atena” süd məhsulları kombinatı istifadəyə verilmişdir. Ağcabədi və qonşu rayonların kəndlərində 21 süd qəbulu məntəqəsi yaradılmışdır.</p> <p>Tərtərdə süd emalı “Gilan” MMC tərəfindən Tərtər rayonunun Buruc kəndində inşa edilən süd emalı zavodunun 2012-ci il oktyabrın 7-də açılışı olmuşdur. Sutkalıq emal gücü 20 ton olan zavoda süd Tərtərin müxtəlif kəndlərindən gətirilir. Ətraf kəndlərdə beş südtoplama məntəqəsi təşkil edilmişdir. Məntəqələr soyuducu və mobil generatorlarla təchiz edilmişdir. Zavodun istehsal bölməsində müxtəlif çeşiddə inək və qoyun pendirləri, qatıq, dovğa, ayran, kəsmik və digər ağartı məhsulları istehsal edilir.</p> <p>Qeyd etmək istərdik ki, respublikada irili-xırdalı 64 süd və 20 ət emalı müəssisəsi vardır. Son 3 ildə süd emalı istehsalı gücü 2 dəfədən çox artmışdır.</p> <p>Eyni zamanda qeyd etmək istərdik ki, Göyçayda fəaliyyət göstərən və bölgənin ən böyük tikinti şirkətlərindən olan “Göyçay-ATF” MMC yeni istehsal sahələri və iş yerləri açmışdır. Şirkətin nəzdində müasir avadanlıqla təchiz edilmiş və istehsal gücünə görə bölgədə bənzəri olmayan yeni daş karxanası və beton istehsalı zavodu fəaliyyətə başlamışdır. Yol və bina tikintisində, beton istehsalında istifadə olunan qum, çınqıl, qırma daş və digər məhsullar istehsal edən müəssisə qısa vaxt ərzində tikinti sektorunda tanınmışdır. “ATF” MMC-nin saatda 120 ton asfalt istehsal edən zavodunda Türkiyə istehsalı olan yeni müasir avadanlıq quraşdırılmışdır.</p> <p>2012-ci il 30 may tarixində 150,6 hektar ərazidə inşa edilən Naxçıvan sement zavodunun açılışı olmuşdur. Müəssisənin gündəlik sement istehsalı gücü 800 tondur. Konveyer üsulu ilə işləyən zavodda sement quru üsulla</p>
--	--	--	---

			<p>istehsal edilir. “Naxçıvan Sement” MMC-nin məhsulları muxtar respublikada inşaat sektorunun tələbatını tam ödəməklə yanaşı, xarici bazarlara da ixracı nəzərdə tutulur.</p> <p>2012-ci ildə Naxçıvan şəhərində “Gəmiqaya Holding” şirkətlər İttifaqı tərəfindən yaradılan qarışıq qüvvəli yem istehsalı sahəsi, “Araz-3” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin yeni istehsal sahələri - milli unlu-qənnadı məmulatları istehsalı sahəsi, alma sirkəsi istehsalı sahəsi və quşçuluq müəssisəsi istifadəyə verilmişdir.</p> <p>Aprelin 12-də “Ağstafa Aqroservis” MMC-nin açılışı olmuşdur. “Ağstafa Aqroservis” MMC-nin istifadəyə verilməsi rayonda aqrotexniki xidmətlərin müasir standartlara uyğun qurulmasına, məhsuldarlığın artırılması və torpaq ehtiyatlarından daha səmərəli istifadəyə imkan yaradır. Müəssisə 14 min hektar sahəyə xidmət göstərmək gücünə malikdir.</p> <p>2012-ci ilin aprel ayında “Azərsun-Holding” MMC-nin Qazax konserv zavodunun açılışı olmuşdur. İllik məhsul istehsal gücü 21,5 min ton olan zavodun ümumi dəyəri 14 milyon manatdır. Zavod meyvə-tərəvəzin dondurulması, çoxçeşidli kartof məhsullarının istehsalı sexləri, soyuducu anbar və digər yardımçı binalardan ibarətdir.</p> <p>2012-ci il iyulun 10-da sahəsi 8 min 600 m² olan Qaradağ metal konstruksiyalar zavodunun açılışı olmuşdur. Zavod xarici ölkələrin müasir texnologiyası əsasında qurulmuşdur. İl ərzində 24 min ton metal konstruksiyalar istehsal etmək gücünə malik zavodda 120 nəfər işlə təmin olunmuşdur. Metal konstruksiya məhsulları müasir zavod və fabriklərin, istehsal və emal müəssisələrinin, soyuducu anbar və heyvandarlıq komplekslərinin, körpülərin, idman zallarının, çoxmərtəbəli yaşayış binalarının tikintisində geniş istifadə olunur. Elastikliyi və davamlılığı betondan dəfələrlə yüksək olan, yığılması qısa müddətdə başa gələn və daha az xərc tələb edən metal konstruksiyalar tikinti</p>
--	--	--	---

			<p>sektorunun gələcək inkişafına geniş imkanlar açır.</p> <p>10 iyul 2012-ci il tarixində Bakının Qaradağ rayonunda “Holcim-Azərbaycan” ASC-nin yeni sement zavodunun açılışı olmuşdur. Müəssisədə 500 nəfər işlə təmin olunmuşdur. Müəssisə tam gücü ilə işə düşdükdə sement istehsalının həcmi 30 faiz artaraq ildə 1,3 milyon tondan 1,7 milyon tona, klinker istehsalı isə 0,86 milyon tondan 1,24 milyon tona çatdırılacaqdır.</p> <p>2012-ci il 28 iyulda Qazaxda gündəlik gücü 60 ton olan yem zavodu istifadəyə verilmişdir. Müəssisədə 20 yaxın insan işlə təmin olunub. Zavodda iri və xırda buynuzlu heyvanlar üçün gündə 60 ton, ildə isə 16 min tondan çox yem istehsalı nəzərdə tutulub. Yem zavodunun istifadəyə verilməsi gələcəkdə bölgədə heyvandarlığın inkişafına təkan vermiş olacaqdır.</p> <p>31 iyul 2012-ci ildə Cəlilabadda “Avanqard” MMC-nin un fabrikinin açılışı olmuşdur. 100 tonluq un dəyirmanı və 10 min tonluq taxıl məhsullarının təmizlənməsi və satışı üçün anbar kompleksini özündə birləşdirən müəssisə ən müasir avadanlıqla təchiz olunmuşdur. Taxıl məhsullarının qəbulu, çeşidlənməsi və təmizlənməsi, o cümlədən un istehsalı tam avtomatlaşdırılmış şəkildə həyata keçirilir. Belə müasir un fabriklərinin inşası ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təminatına, yüksək keyfiyyətli taxıl məhsullarının və un məmulatının daha uzun müddətə saxlanılmasına imkan verir. Taxıl anbarı və dəyirman kompleksində Cəlilabadda və ətraf rayonlarda fəaliyyət göstərən fermerlərin istehsal etdikləri taxıl məhsullarının uzun müddət itkisiz saxlanması və istehsalı nəzərdə tutulur.</p> <p>2012-ci ilin avqust ayında Bərdədə soyuduculu ətkəsmə müəssisəsinin və çörək zavodunun inşası başa çatmışdır. Bərdə rayonunun Mehdili kəndində inşa edilən soyuduculu ətkəsmə müəssisəsinin gündəlik istehsal gücü 15 tondur.</p>
--	--	--	---

07 oktyabr 2012-ci il tarixində Bərdədə “Qarabağ” çörək zavodunun açılışı olmuşdur. Burada ikinövbəli iş rejimi tətbiq edilməklə, hər gün 18,6 ton çörək istehsal olunub qablaşdırılaraq Bərdə və ətraf rayonlarda istehlakçılara çatdırılması nəzərdə tutulub. Gələcəkdə zavod üçün şirniyyat evinin yaradılması nəzərdə tutulur. Çörək zavodunda 80 nəfər daimi iş yeri ilə təmin edilmişdir.

Şəki rayonunun Göybulaq kəndində üç hektar ərazidə taxıl məhsullarının tədarükü, saxlanması və emalı kompleksi inşa edilmiş və 2012-ci il 9 sentyabrda taxıl anbarı və dəyirman kompleksinin açılışı olmuşdur. Respublikanın ən iri taxılçılıq rayonlarından olan Şəkiddə yaradılan bu kompleksə taxıl anbarı və un dəyirmanı daxildir. Taxıl anbarı xarici texnologiya əsasında qurulmuşdur. On dörd min tonluq taxıl anbarı hər birinin tutumu 3,5 min ton olmaqla 4 silodan ibarətdir. Müasir texnologiyaya əsaslanan taxıl anbarı Şəki və ətraf rayonlarda fəaliyyət göstərən fermerlərin istehsal etdiyi taxıl məhsullarının uzun müddətə itkisiz saxlanmasına imkan verir. Burada, eyni zamanda, taxılın qəbulu, təmizlənməsi və qurudulması prosesi də həyata keçirilir. Dəyirmanın gündəlik istehsal gücü 220 tondur. Burada yüksək keyfiyyətli un istehsal edilir və qablaşdırılır. Layihələrin icrası nəticəsində 170 nəfər yeni iş yeri ilə təmin olunmuşdur.

22 sentyabr 2012-ci ildə Naxçıvan şəhərində “Dizayn Holding” Kommersiya Şirkətlər İttifaqının penoplast məmulatlar, zərbəyədavamlı və dekorativ şüşə istehsalı sahələri istifadəyə verilmişdir. 8 saatda 300 kub metr penoplast lövhə istehsal etmək gücünə malik olan müəssisədə izolyasiya məmulatları, dekorativ üzlüklər, pəncərə kənarları, dekorativ sütunlar və tikinti sənayesi üçün digər məmulatlar da istehsal olunur. Yeni istehsal sahələrində 65 nəfər işlə təmin olunmuşdur.

2012-ci il sentyabrın 20-də Naxçıvanda “Cahan

				<p>Holdinq” Kommersiya Şirkətlər İttifaqı tərəfindən yaradılan yeni soyuducu anbar kompleksinin, qənd istehsalı və şəkər tozu paketləmə sahəsinin açılışı olmuşdur. Anbarda ümumi tutumu 2 min ton olan 4 soyuducu kamera vardır. Müsbət temperatur rejimli kameralarda meyvə və tərəvəz, mənfi temperatur rejimli kameralarda isə ərzaq məhsulları saxlanılacaqdır. Meyvə, tərəvəz və digər kənd təsərrüfatı məhsullarının saxlandığı kameralarda hər bir məhsulun saxlanma temperaturu müəyyənləşdirilib. Burada qənd istehsalı və şəkər tozu paketləmə sahələri fəaliyyət göstərir. Qənd istehsalı sahəsində quraşdırılmış müasir texnologiya ayda 280 ton qənd istehsal etməyə imkan verir. Paketləmə sahəsi tam avtomatik rejimdə işləyir və aylıq istehsal gücü 180 tondur.</p> <p>2012-ci il oktyabrın 28-də İmişli rayonunda “Araz” damazlıq quşçuluq fabrikinin açılışı olmuşdur. Damazlıq yumurta istehsal edəcək fabrikin ümumi sahəsi 24 hektardır. Fabrikdə hər birinin sahəsi 1728 kvadratmetr olmaqla yeddi quş ferması inşa edilmişdir. Fabrikdə illik 10 milyon damazlıq yumurta istehsalı nəzərdə tutulur. Müəssisədə istehsal gücü saatda 10 ton olan yem sexi və tutumu 3,5 min ton olan yem anbarı fəaliyyət göstərir. Fabrikdə həmçinin laboratoriya, inzibati və digər köməkçi binalar inşa edilmişdir. Layihənin icrası nəticəsində 80 nəfər yeni iş yeri ilə təmin olunmuşdur.</p> <p>2012-ci ildə Azərbaycanda güzəştli kreditlər hesabına 23 quşçuluq fabrikinin, 5 heyvandarlıq kompleksinin, 14 soyuducu və taxıl anbarının, 13 istixana kompleksinin, 5 süd emalı, 3 ət emalı, 4 konserv, 8 çörək zavodlarının və digər müəssisələrin tikintisi aparılır.</p>
1.5.2.	Respublika ərazisində əhalinin və istilik təchizatı sisteminin təbii qazla və bərpaolunan enerji ilə təminatının bərpası və	SEN, ARDNŞ, “Azəristiliktəchizat” ASC	2011-2015	Qeyd olunan tədbirin icrası ilə bağlı bildirmək istərdik ki, Qobustan Eksperimental Poliqonu və Tədris Mərkəzi istifadəyə verilmiş, Bakı şəhəri qəsəbələri üzrə orta ümumtəhsil məktəblərinin və tibb ocaqlarının istilik və

	yaxşılaşdırılması		<p>elektrik təminatı sahəsində ehtiyacları öyrənilmiş, 5 məktəbin və 2 tibb müəssisəsinin istilik və elektrik təminatının alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə etməklə təmin olunması, eləcə də kənd rayonlarında bioqaz stansiyaları vasitəsilə 2 təhsil müəssisəsinin istilik təminatının yaxşılaşdırılması ilə əlaqədar ilkin texniki iqtisadi əsaslandırma hazırlanmış və 22 dekabr 2011-ci il tarixli 27/02-07-460 nömrəli və 13 yanvar 2012-ci il tarixli 26/02-07-15 nömrəli məktublarla İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə təqdim olunmuşdur.</p> <p>Cari dövrdə “Azəristiliktəchizat” ASC tərəfindən Respublika ərazisində istilik təchizatı sisteminin təbii qazla təminatının mövcud vəziyyəti barədə və “Azəristiliktəchizat” ASC tərəfindən həyata keçirilməsi planlaşdırılan, həmçinin perspektiv planlarda nəzərdə tutulan, respublika ərazisində istilik təchizatı sisteminin təbii qazla təminatının bərpası və yaxşılaşdırılması tələb olunan istilik təchizatı müəssisələrinin siyahısı üzrə cədvəl formasında məlumatlar Sənaye və Energetika Nazirliyinə təqdim edilmişdir.</p> <p>Təqdim olunan sənədlərdə respublikanın ayrı-ayrı rayonlarında yerləşən 281 ədəd qazanxanalardan 51 ədəd qazanxanaların qaz təchizatında təbii qazın təzyiqinin normadan aşağı olması və 1 ədəd qazanxanada mövsüm başlayandan təbii qazın olmaması qeyd edilir. Həmçinin respublika ərazisində 37 ədəd qazanxananın mazut yanacağından təbii qaz yanacağına keçirilməsinin nəzərdə tutulması qeyd edilir.</p> <p>Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, ARDNŞ-ə “Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planının 1.5.2. bəndinin icra müddətinə uyğun və effektiv həyata keçirilməsi məqsədilə “Azəristiliktəchizat” ASC tərəfindən təqdim olunan bu məlumatların nəzərə alınmasını, həmçinin “Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planının 1.5.2. bəndi üzrə “Respublika ərazisində əhalinin və istilik təchizatı sisteminin təbii qazla</p>
--	-------------------	--	---

			<p>təminatının bərpası və yaxşılaşdırılması” üzrə ARDNŞ tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər barədə Sənaye və Energetika Nazirliyinə məlumat verilməsi üçün məktub ünvanlanmışdır.</p> <p>Öz növbəsində ARDNŞ-nin birinci vitse-prezidenti cənab Xoşbəxt Yusifzadə tərəfindən 1 may 2012-ci il tarixli 16/ƏT-274XY nömrəli cavab məktubu göndərilmişdir. Məktubda “Azəristiliktəchizat” ASC tərəfindən balansında olan istilik qazanxanalarının daşıyıcı qaz kəmərlərinin yeniləri ilə əvəz edilməsi və mazutla işləyən qazanxanaların qazlaşdırılması ilə bağlı müraciət olduğu təqdirdə ARDNŞ-nin “Azəriqaz” İB tərəfindən müvafiq texniki köməklik göstəriləcəyi bildirilir.</p> <p>Həmçinin bildiririk ki, Bakı və şəhərətrafi qəsəbələrdə inzibati və sosial yönümlü binaların, küçələrin, parkların işıqlandırma sisteminin Günəş PV modulları və enerjiyə qənaətedici LED lampalarla təmin olunması, aşağı güclü külək turbinlərindən istifadə, inzibati və yaşayış binalarının istilik sistemlərində günəş kollektorları və istilik nasoslarından istifadə, aqrar komplekslərin ətrafında bioenerji istehsalı və istixanaların alternativ istilik sistemləri ilə təmin edilməsi layihələri üzrə araşdırma işləri davam etdirilmiş, Hövsan aerasiya stansiyasında bərk tullantıların utilizasiyası nəticəsində bioenerji istehsalı layihəsi üzrə potensial tərəfdaşlar ilə müzakirələr aparılmış, təhsil, səhiyyə və digər sosial obyektlərdə Günəş PV modulları vasitəsilə elektrik enerjisi və istilik nasoslarından istifadə layihələri üzrə ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma yeni məlumatlar əsasında təkmilləşdirilmiş, bu sahədə istifadə olunan avadanlıqların parametrləri araşdırılmış və xarici istehsalçı şirkətlərlə danışıqlara başlanmışdır.</p> <p>Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti tərəfindən “Respublika ərazisində əhalinin və istilik təchizatı sisteminin təbii qazla və bərpaolunan enerji ilə təminatının bərpası və yaxşılaşdırılması” tədbiri istiqamətində 2012-ci ilin 6 ayı ərzində aşağıdakı işlər həyata keçirilmişdir:</p>
--	--	--	--

			<ol style="list-style-type: none"> 1. Bakı şəhərinin Binəqədi, Qaradağ, Nizami və Xəzər rayonlarının qaz təchizatının yaxşılaşdırılması, qaz kəmərlərinin və məişət qaz sayğaclarının fərdi həyətlərdən çıxarılması, qaz kəmərlərinin yenidən qurulması məqsədilə 18,5 km boru xətti quraşdırılıb. 2. Qum adası-Qazanlar QPS magistral qaz kəmərinə yenidənqurma işləri aparılmış və 1,3 km qaz kəməri çəkilmişdir. 3. Samux rayonunun Aluşağı kəndi ərazisində yeni QPS-nin tikintisi işləri aparılmışdır. (Bakı-Gəncə avtomobil yolundan orta təzyiqli qaz kəmərinin keçidi). 4. Abşeron rayonu, Mehdiabad kəndinin qaz kəmərinin yenidən qurulması, Qobu kəndinin qazlaşdırılması, Saray qəsəbəsində daxili qaz kəmərlərinin yenidən qurulması, yeni yaşayış massivlərinin qazlaşdırılması, Fatmai və Goradil kəndlərinin və bağ massivlərinin daşıyıcı qaz kəmərlərinin polietilen borularla tikilməsi, Hökməli Bələdiyyəsinin ərazisində yerləşən Atyalı və Nübar qəsəbəsinin qazlaşdırılması, Məhəmmədi kəndinin qazlaşdırılması, Xırdalan şəhəri Bakı-Sumqayıt şossesində yerləşən Qafqaz Universitetinin qazlaşdırılması, Müşviqabad qəsəbəsində yeni 8 yaşayış binasının və 1 uşaq baxçasının qazanxanasının qazlaşdırılması işləri aparılmış, cəmi 36 km qaz kəməri çəkilmiş və 436 ədəd qaz saygacı quraşdırılmışdır. 5. Sumqayıt şəhəri Metalbaza avtomobil yolu ilə Bakı-Rostov dəmir yolu arasında Azərbaycan Kağız və Karton İK-nin istehsalat bazasının qazlaşdırılması, Beton zavod adlanan yaşayış massivinin qazlaşdırılması və 1,2,3,4,5 və 14-cü məhəllələrin yeraltı qaz kəmərlərinin yerüstünə çıxarılması (5-ci məhəllə) işləri aparılmış və 8,2 km qaz kəməri çəkilmişdir. 6. Yevlax rayonu, Salahlı kəndinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 3,6 km boru xətti quraşdırılmışdır. 7. Ağcabədi rayonu, Avşar kəndinin qazlaşdırılması işləri
--	--	--	---

			<p>aparılmış və 7,2 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>8. Beyləqan rayonunun I Aşıqlı, Əlinəzərli və Orta Əlinəzərli kəndlərinin qazlaşdırılması işləri aparılmış, 19,6 km qaz kəməri çəkilmiş və 434 ədəd qaz sayğacı quraşdırılmışdır.</p> <p>9. Bərdə rayonunun Türkmən kəndinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 3,5 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>10. Kürdəmir rayonunun Ağakışılı kəndində yerləşən “Azərsun Holding” MMC-yə məxsus süd zavodunun qazlaşdırılması işləri aparılmış və 11,4 km qaz xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>11. Göyçay rayonunun Potu, Şıxlı və Kürd kəndlərinin daşıyıcı və paylayıcı qaz kəmərlərinin yenidən qurulması və Qaraməryəm, Yekəxana, Qarayazı, Şahsoltanlı kəndlərinin qazlaşdırılması məqsədilə 11,6 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>12. Hacıqabul rayonunun Padar, Udulu, Abdulabad, Kolanı, Talış, Axtacı Şirvan, Meyniman, Xıləmirzə, Ağacanlı və Bürvənd kəndlərinin (Kolanı) qazlaşdırılması üçün 11,6 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>13. İmişli şəhərinin qaz təchizatının bərpası və yaxşılaşdırılması, genişlənmiş hissələrin qazlaşdırılması və rayonun Əliqulular, Ağaməmmədli, Oruclu, Rəsullu, Yalavac, Məmmədli və Cəfərli kəndlərinin (Yalavac, Ağaməmmədli, Muradxanlı, Cəfərli) qazlaşdırılması işləri aparılmış və 6,1 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>14. Neftçala rayon mərkəzinin qaz şəbəkələrinin tam şəkildə yenidən qurulması işləri aparılmış və 11,9 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>15. Sabirabad şəhərinin yeni salınmış yaşayış sahələrinin, şəhərdə yerləşən 3 ədəd 5 mərtəbəli, 12 ədəd 2 mərtəbəli, 1 ədəd 1 mərtəbəli yaşayış binalarının və rayonun Qaratəpə, Bulduq, Qalağayın kəndlərinin qazlaşdırılması üçün 25,7 km qaz kəməri çəkilmiş və</p>
--	--	--	---

			<p>312 ədəd qaz sayğacı quraşdırılmışdır.</p> <p>16. Salyan rayonu Təzəkənd ölçü qovşağından Qırxçıraq kəndinə qədər PE315 qaz kəmərinin çəkilməsi və rayonun Kərimbəyli, Qarabağlı və Təzəkənd kəndlərinin qazlaşdırılması məqsədilə 23,1 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>17. Zərdab rayonunun Gəlmə, Xanməmmədli və Hüseynxanlı kəndlərinin qazlaşdırılması üçün 7,5 km boru xətti quraşdırılıb.</p> <p>18. Şamaxı rayonunun Adnalı və Quşçu kəndlərinin qazlaşdırılması məqsədilə 16,3 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>19. Naftalan rayonunun Qaşaltı kəndinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 9,2 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>20. Gədəbəy rayonunun Şınıx kəndinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 2,3 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>21. Göygöl rayonunun Murovdağ qəsəbəsinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 2,8 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>22. Xaçmaz rayonunun Çarxı-2 kəndinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 6,4 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>23. Quba rayonunun Xucbala və Susaq-Qışlaq kəndlərinin və rayonun Digah, Aşağı Xuç, Orta Xuç, Aşağı Atuc kəndlərinin qazlaşdırılması (1 mərhələ-Daşıyıcı qaz kəməri və Aşağı Atuc kəndi) üçün 28,4 km qaz kəməri çəkilmiş və 371 ədəd qaz sayğacı quraşdırılmışdır.</p> <p>24. Siyəzən şəhərinin 28 May, A.Cabbarov və Ə.Vahid küçələrinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 5,7 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>25. Lerik rayonunun Çəngəmiran, Lüləkəran, Osnağaküçə, Xəlifəküçə, Pirzəküçə, Şinəband, Blaband, Amdu və Barzavu kəndlərinin qazlaşdırılması (daşıyıcı kəmərlər) üçün 21,8 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>26. Masallı şəhərində qaz kəmərlərinin yenidən qurulması, rayonun Masaküçə, Gərəgöy, Xırmandalı, Ərəb, Həsənlı, Hacıtəpə, Təkdəm, Məmmədخانlı, Kürdəbaz</p>
--	--	--	--

				<p>Qarğalıq, Eminli, Dəlləkli, Xalıcılı, Şəhriyar, Qədirlı, Kalınovka, Qızılağac, 1-ci Yeddıoymaq, Qasımlı və Şıxlar kəndlərinin qazlaşdırılması (Gəyəçöl kəndi) üçün 63,5 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>27. Balakən şəhəri yeni yaşayış massivinin və Katex, İtitala, Poçtbinə kəndlərinin qazlaşdırılması işləri aparılmış, 26,8 km qaz kəməri çəkilmişdir.</p> <p>28. Qax şəhərinin Toppax1, Toppax 2, Qaxbaş yaşayış massivlərinin genişlənmiş hissəsinin və Almalı, Əlibəyli kəndlərinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 10,1 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>29. Qəbələ rayonunun Vəndam qəsəbəsinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 2,7 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>30. Şəki rayonunun Olimpiya məhəlləsi, Novruz və Sarabski küçələrinin qazlaşdırılması üçün 1,5 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>31. Zaqatala rayonunun Danaçı, Əliabad və Yuxarı Tala kəndlərinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 22,9 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>32. Ağdam rayonunun Şükürəğalı kəndinin, Ayaq-Qərvənd, I Baharlı, II Baharlı və Bənövşələr qəsəbələrinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 39,9 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>33. Füzuli rayonu Horadiz qəsəbəsinin və Arayatlı, Babı, Qaxaxlar, Mirzə-Nağılar, Molla Məhərrəmli, Əhmədallılar və Alxanlı kəndlərinin qazlaşdırılması işləri aparılmış və 29,6 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>34. Tərtər rayonunun Qarağacı, Qapanlı, Qaradağlı kəndlərinin qazlaşdırılması və həmin kəndlərin qaz təchizatının bərpası məqsədi ilə D108 mm polad borularla daşıyıcı və paylayıcı küçə qaz kəmərlərinin tikintisi işləri aparılmış, 8,3 km boru xətti quraşdırılmışdır.</p> <p>35. 2012-ci ilin 6 ayı ərzində tikinti sahəsində 526,8 km yeni qaz xətləri çəkilmişdir. Ümumən 2012-ci ilin 6 ayı ərzində tikinti sahəsində kapital qoyuluşu 45 954,7 min</p>
--	--	--	--	---

				<p>manat, o cümlədən TQİ – 13 222,0 min manat, avadanlıq – 31 610,7 min manat, LAİ – 1106,1 min manat və sair xərclər – 15,9 min manat olmuşdur. 42 871,1 min manat dəyərində əsas fond istismara qəbul edilmişdir.</p> <p>36. Azərbaycan Respublikasının regionları üzrə 59 kənd, qəsəbə və yaşayış məntəqələri təbii qazla təmin edilmişdir.</p> <p>37. 2012-ci ilin 6 ayı ərzində 279,3 km qaz kəməri əsaslı təmir edilmişdir. Ümumən 2012-ci ilin 6 ayı ərzində əsaslı təmir sahəsində kapital qoyuluşu 17 816,7 min manat olmuşdur.</p> <p>38. 2012-ci ilin 6 ayı ərzində əhali abonentlərinin mənzillərində 188 956 ədəd məişət qaz sayğacı quraşdırılmış və əvəzlənmiş, o cümlədən Bakı şəhərində 72 704 ədəd, regionlarda 116 252 ədəd məişət qaz sayğacı quraşdırılmışdır.</p>
1.5.4.	Respublikanın dağ rayonlarının qəsəbə və kəndlərində maye qazın və kerosinin (ağ neftin) satışının təşkil edilməsi	SEN, ARDNŞ	2011-2015	<p>Bu bəndin icrası ilə əlaqədar bildiririk ki, “Məişət Maye Qaz” ASC respublika üzrə maye qazın satışını təşkil etmək üçün uzun illərə dayanan təcrübəyə malik olmaqla yüksək iş şəraiti ilə təmin olunmuş ixtisaslaşmış mühəndis bazasında fəaliyyət göstərir. Müəssisənin tabeliyində olan bölgələr üzrə “Maye Qaz Doldurma Stansiyaları” (MQDS) mövcuddur və bu stansiyaların təcəhiliyində qəfəsli balon daşıyan avtomaşınlar fəaliyyət göstərir. Bu avtomaşınlar vasitəsi ilə Respublikanın bütün dağ rayonları, qəsəbələri və kəndləri maye qazla təmin olunur.</p> <p>“Məişət Maye Qaz” ASC tərəfindən respublika ərazisində 2012-ci ilin 12 ayı ərzində hər ay orta hesabla təqribən 1200-1300 ton maye qazın satışı təşkil olunmuşdur.</p> <p>Kerosinin (ağ neftin) satışının təşkili ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti tərəfindən daxil olmuş 27 dekabr 2011-ci il tarixli 11-393DM nömrəli məktuba əsasən bildirmək istəyirik ki, 2010-cu ildən etibarən neft emalı zavodlarında ağ neftin istehsalı tam</p>

				<p>dayandırılmışdır. Bu səbəbdən Dövlət Proqramının müvafiq bəndinin kerosinlə (ağ neftlə) əlaqədar hissəsinin icrası qeyri-mümkün olmuşdur.</p> <p>Qeyd olunan tədbirin icra müddətinə uyğun və effektiv həyata keçirilməsi üçün emal prosesində və respublikanın yanacaq-enerji balansı layihəsinin tərtibində maye qazın və kerosinin (ağ neft) nəzərə alınması üçün ARDNŞ-nə məktub göndərilmiş, həmçinin, respublikanın dağ rayonlarının qəsəbə və kəndlərində maye qazın və kerosinin (ağ neftin) tələb olunan həcmdə tələbatçılara çatdırılmasının və satışının təşkil edilməsi məqsədi ilə aidyyəti strukturlara bu yanacağın tələb olunan miqdarda ayrılması üçün müvafiq tapşırıqların verilməsi xahiş edilmişdir.</p>
1.5.5.	Bazar iqtisadiyyatına uyğun şəffaf idarəetmə strukturunun yaradılması məqsədilə Azəriqaz İB-də islahatların həyata keçirilməsi	SEN, ARDNŞ	2011-2015	<p>Bu tədbirin icra müddətinə müvafiq həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə Azəriqaz İB-də islahatların həyata keçirilməsinin mövcud vəziyyəti və bu istiqamətdə tədbirlərin həyata keçirilməsi üzrə perspektiv planlar barədə məlumatların Sənaye və Energetika Nazirliyinə təqdim edilməsi məqsədilə Dövlət Neft Şirkətinə təqdim edilmiş 11 noyabr 2011-ci il tarixli, 03-08-1063 nömrəli məktuba müvafiq olaraq ARDNŞ-dən daxil olan 05 dekabr 2011-ci il tarixli 35-608 XY nömrəli məlumatda qeyd edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Neft və qaz sənayesində idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi haqqında” 1 iyul 2009-cu il tarixli 366 nömrəli Sərəncamına və “ARDNŞ-nin strukturunun təkmilləşdirilməsi haqqında” 24 yanvar 2003-cü il tarixli 844 nömrəli Fərmanına əlavələr edilməsi haqqında 20 iyul 2009-cu il tarixli 126 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, eləcə də ARDNŞ-nin 21 iyul 2009-cu il tarixli 95 nömrəli əmrinə əsasən “Azəriqaz” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti (QSC) yenidən təşkil edilmiş və onun maddi texniki bazasında hüquqi şəxs statuslu “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi yaradılmışdır. “Azəriqaz” İB-nin strukturunun</p>

				<p>təkmilləşdirilməsi barədə ARDNŞ-nin müvafiq əmrlərinə əsasən “Azəriqaz” İB-nin tərkibində hüquqi şəxs statusuna malik olmayan qurumlar kimi fəaliyyət göstərən Bakı şəhəri Qaz İstismarı İdarəsi, Qaz Nəqli İdarəsi və Regionlar üzrə Qaz İstismarı İdarəsi ləğv edilmiş, onların tərkibində fəaliyyət göstərən rayon Qaz İstismarı və Magistral Qaz Kəmərləri Sahələri hüquqi şəxs statusuna malik olmayan təşkilatlar kimi “Azəriqaz” İB-nin birbaşa tabeliyinə verilmişdir. Həmçinin “Azəriqaz” İB-nin Radio-rabitə və Elektrik təchizatı xidməti və MQKS-lərdə fəaliyyət göstərən elektrik təchizatı və rabitə ilə əlaqəli xidmətlər Qaz Kəmərlərin Korroziyadan Mühafizə Sahəsi ilə birləşdirilərək “Qaz kəmərlərinin korroziyadan mühafizə, elektrik təchizatı və radio-rabitə sahəsi” adlandırılmaqla hüquqi şəxs statusuna malik olmayan təşkilat kimi “Azəriqaz” İB-nin birbaşa tabeliyinə verilmişdir.</p> <p>Bu bəndin icrası ilə əlaqədar 2 noyabr 2011-ci il tarixli 03-08-1057 nömrəli digər məktub Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinə göndərilmişdir. Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi tərəfindən heç bir məlumat daxil olmamışdır.</p> <p>ARDNŞ-in 22 iyun 2012-ci il tarixli 75 sayılı “Azəriqaz” İB-nin strukturunun təkmilləşdirilməsi haqqında əmrinə əsasən ARDNŞ-in “Azəriqaz” İB-nin tabeliyində hüquqi şəxs statusuna malik olmayan təşkilat kimi fəaliyyət göstərən Qazsazlama İdarəsinin mövcud təşkilatı hüquqi forması saxlanılmaqla İnformasiya Texnologiyaları və Rabitə İdarəsinin (“İTRİ”) tabeliyinə və eyni zamanda Qazsazlama İdarəsinin tərkibində fəaliyyət göstərən “Qazın keyfiyyət göstəricilərinin təyini laboratoriyası” ona aid əmlakı ilə birlikdə “Neftqazəlmühəqiqatlayihə” İnstitutunun tərkibinə verilmişdir.</p>
1.5.6.	Özəl sektorun iştirakının artırılması ilə energetika sektorunda rəqabət mühitinin	SEN	2011-2015	<p>Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsinə dair Sənaye və Energetika Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış və müvafiq strukturlarla razılaşdırılmış qaydalar- “İstehlakçıların</p>

	yaradılması			elektrik şəbəkəsinə qoşulması və ya əlavə enerji (güc) alınması üçün texniki şərtlərin verilməsi qaydaları”, “Elektrik enerjisindən istifadə qaydaları” və “Yaşayış binalarının, o cümlədən mənzillərin elektrik xətlərinə qoşulma qaydaları” Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir. Həmçinin, Twining proqramı çərçivəsində islahat aparılması üçün Qanun və Məcəllələrin layihələri (“Elektroenergetika haqqında”, “Qaz təchizatı haqqında” Qanunlar, “Elektrik şəbəkəsi”, “Qaz şəbəkəsi” Məcəllələri) hazırlanaraq müvafiq qurumlara rəylərə göndərilmişdir.
1.5.7.	Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin yaradılması və istifadəsi istiqamətində tədbirlərin gücləndirilməsi	SEN, İİN, AMEA	2011-2015	<p>Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin yaradılması və istifadəsi istiqamətində Sənaye və Energetika Nazirliyi tərəfindən müvafiq işlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, Sənaye və Energetika Nazirliyinin Alternativ və Bərpa Olunan Enerji Mənbələri üzrə Dövlət Agentliyi 2011-ci ildə respublikanın 5 iqtisadi rayonu əhatə olunmaqla alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri üzrə potensialdan istifadə edilməsi mövzusunda təlimlər təşkil etmişdir.</p> <p>Beynəlxalq proqram və layihələr çərçivəsində 2012-ci ilin birinci yarımilliyində Almaniya İnkişaf Bankı (KfW) ilə Abşeron rayonu ərazisində 105 MVt gücündə hibrid tipli elektrik stansiyalarının pilot layihəsi (80 MVt gücündə külək parkı, 25 MVt gücündə Günəş elektrik stansiyasının tikintisi) üzrə texniki-iqtisadi əsaslandırmanın hazırlanması üzrə beynəlxalq tender keçirilmişdir.</p> <p>Bakı və şəhərətrafi qəsəbələrdə inzibati və sosial yönümlü binaların, küçələrin, parkların işıqlandırma sisteminin Günəş PV modulları və enerjiyə qənaət edici LED lampalarla təmin olunması, aşağı güclü külək turbinlərindən istifadə, inzibati və yaşayış binalarının istilik sistemlərində günəş kollektorları və istilik nasoslarından istifadə, aqrar komplekslərin ətrafında bioenerji istehsalı və istixanaların alternativ istilik sistemləri ilə təmin edilməsi layihələri üzrə araşdırma işləri davam etdirilmiş, Hövsan aerasiya stansiyasında bərk tullantıların utilizasiyası</p>

			<p>nəticəsində bioenerji istehsalı layihəsi üzrə potensial tərəfdaşlar ilə müzakirələr aparılmış, təhsil, səhiyyə və digər sosial obyektlərdə Günəş PV modulları vasitəsilə elektrik enerjisi və istilik nasoslarından istifadə layihələri üzrə ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma yeni məlumatlar əsasında təkmilləşdirilmiş, bu sahədə istifadə olunan avadanlıqların parametrləri araşdırılmış və xarici istehsalçı şirkətlərlə danışıqlara başlanmışdır.</p> <p>Energetika Sahəsində İslahatlara Dəstək Proqramı çərçivəsində aşağıdakı istiqamətlər üzrə fəaliyyət davam etdirilmişdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri (ABOEM) və enerjidən səmərəli istifadə (ESİ) üzrə tədbirlər planlarının hazırlanması və icrası; - ABOEM və ESİ sahələrində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və onun Avropa İttifaqının qanunvericiliyinə uyğunlaşdırılması; - Enerji sektorunda hərtərəfli və kompleks inkişaf strategiyasının hazırlanması; - ABOEM və ESİ sahələrində pilot investisiya layihələrinin müəyyənləşdirilməsi, texniki-iqtisadi əsaslandırmaların hazırlanması və tenderin keçirilməsi təmin olunmuş, təşkilati dəstək və layihələrin icrasına nəzarət edilmişdir; <p>Hazırda Dövlət Şirkətinin iştirakı ilə Beyləqan rayonunda qaçqınlar üçün yaşayış məntəqəsində 320 evin alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə (günəş panelləri və qrun-tsu tipli istilik nasosları) vasitəsilə həyata keçirilir.</p> <p>Azərbaycan Respublikası ərazisinin coğrafi mövqeyi və əlverişli iqlim şəraiti ekoloji baxımdan təmiz sayılan alternativ və bərpa olunan enerji istehsalına böyük imkanlar yaradır. 7-10 iyun 2011-ci il tarixlərində Azərbaycanda enerji sənayesi nailiyyətlərinin nümayiş etdirilməsi sahəsində Xəzər regionunda yeganə ixtisaslaşdırılmış tədbir - "Caspian Power" 1-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Alternativ Enerji Sərgisi və cari</p>
--	--	--	--

			<p>ilin iyul ayında Bakıda alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinə həsr olunmuş “Yunanıstan-Azərbaycan Yaşıl Enerji Oxu” forumu çərçivəsində “İqlim dəyişikliyi və geniş Qara dəniz regionunda bərpa olunan enerji mənbələri” adı altında beynəlxalq tədbir keçirilmişdir. Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələri üzrə işlərin vacibliyini nəzərə alaraq "Külək, günəş, biokütlə və geotermal enerji mənbələrinin yaradılması" layihəsi üzrə işlərə 2010-cu ildə başlanılmış, 2011 və 2012-ci illərin dövlət investisiya proqramına daxil edilməklə müvafiq vəsait ayrılmışdır. Aparılmış işlərin nəticəsi olaraq 2011-ci il sentyabr ayının 13-də Qobustanda Qobustan Eksperimental Poliqonu və Tədris Mərkəzi istifadəyə verilmiş, 38 hektar ərazidə külək, günəş və bioqaz stansiyaları inşa edilmişdir.</p> <p>Həmçinin, alternativ enerji sahəsində investisiya layihələrində iştirak istiqamətində Alternativ və Bərpa Olunan Enerji Mənbələri üzrə Dövlət Şirkəti ilə sıx əməkdaşlıq edilir, potensial investisiya layihələri ilə bağlı müzakirələr aparılır.</p> <p>Eyni zamanda, "Azərbaycan İnvestisiya Şirkəti" ASC tərəfindən alternativ və bərpa olunan enerji sektoruna investisiyaların qoyulması imkanları təhlil edilir, potensial strateji investorların müəyyənləşdirilməsi işləri davam etdirilir.</p> <p>Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Radiasiya Problemləri İnstitutunun “Bərpa olunan enerji növlərinin çevrilməsi” laboratoriyasında Günəş Su Qızdırıcılarının (GSQ) günəş kollektorunda bitumdan istifadə etməklə yeni sistem işlənilib hazırlanmış, texnoloji prosesin optimal hərarət rejimini saxlamağa imkan verən müxtəlif konstruksiyalı helioqızdırıcı qurğu sistemi yaradılmışdır.</p> <p>Günəş və külək enerjisindən birgə istifadə etməklə tükənməyən, fasiləsiz, stabil və avtonom elektrik enerjisinin alınması üçün Günəş səthi kollektorunda sıxılmış havanın kinetik enerjisinin artırılması tədqiq</p>
--	--	--	---

			<p>edilmişdir.</p> <p>Parabolosilindrik konsentratorlu günəş energetik qurğusunun (PSKGEQ) izləyici sistemi layihələndirilmiş, onun quraşdırılması həyata keçirilmiş, günəşi izləyən sistemlərə aid bir ədəd ixtira materialı hazırlanıb Standartlaşma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinə təqdim edilmişdir</p> <p>Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda Azərbaycanın texniki bitki resursları - pambıq, soya, günəbaxan, qarğıdalı yağları və biratomlu spirtlər əsasında biodizel yanacaqlarının və yanacaq komponentlərinin alınması texnologiyası üzrə təcrübə qurğusunun qurulması üçün lazım olan texniki sənədlər–izahat vərəqəsi, texnoloji sxem, boruların spesifikasiyası, avadanlıqların eksplikasiyası işlənilib hazırlanmışdır.</p> <p>Bununla yanaşı İnstitutda müxtəlif növ dizel distillatlarının - ilkin emal dizel distillatı, 10% katalitik krekinqin yüngül qazoylu qatılmış ilkin emal dizel distillatı, 10% koklaşma prosesinin yüngül fleqması qatılmış ilkin emal dizel distillatlarının 10% pambıq yağı ilə qarışığının hidrotəmizləmə prosesi tədqiq olunmuşdur. Sadalanmış qarışıqların hidrotəmizləməsi prosesi hal-hazırda Bakı Neft Emalı zavodunda aparılan hidrotəmizləmə prosesinin aparılması şəraitində (təzyiq 3.5 MPa, temperatur 310-330 °C) və müvafiq katalizatorun iştirakı ilə (АГКД-400) aparılmışdır.</p> <p>Alınmış məhsulların dizel yanacağı kimi xassələri tədqiq olunmuş və təyin edilmişdir ki, bu kompozisiyanın keyfiyyət göstəriciləri AZS 376-2009 (D001), (EN-590-2004) tələblərinə uyğundur. Baza distillatlara nisbətən setan ədədi 1-2 punkt artması təsdiq edilmişdir.</p> <p>Göstərilmişdir ki, yuxarıda qeyd olunmuş qarışıqların hidrotəmizləmə prosesinin (АГКД-400 və Ni-Cr katalizatorlarının qarışığı, təzyiq 6,0 MPa, temperatur 300-310 °C) aparılması nəticəsində alınmış dizel fraksiyaların fiziki-kimyəvi xassələri EN-590-2009</p>
--	--	--	---

				<p>standartın tələblərinə cavab verir.</p> <p>Katalitik krekinq benzininin tərkibinə daxil olan doymamış karbohidrogenlərin kənd təsərrüfatı tullantılarından alınmış bioetanolla efirləşməsi (oksialkilləşmə) prosesi üçün, seçilmiş optimal şəraitdə tədqiqat aparmaq məqsədilə, gücü 5 kq/saat olan təcrübə-sınaq qurğusu yaradılmışdır. Bu məqsədlə katalitik krekinq benzinindən doymamış karbohidrogenlərlə zəngin olan q.b.-130°C fraksiyası ayrılmış və onun fiziki-kimyəvi xassələri öyrənilmişdir. Göstərilmişdir ki, bu fraksiyada olefinlərin miqdarı 18 % kütlə, ümumi kükürdün miqdarı isə 90 ppm təşkil edir. Efirləşmə prosesində Ukraynada istehsal olunmuş, tərkibində 98,72% etanol olan bioetanoldan istifadəsi nəzərdə tutulub. Bu prosesdə istifadə ediləcək seolit tərkibli Цеокаp-2 katalizatoru xlorid turşusu ilə işlənilib hazırlanaraq turşuluğu artırılmışdır. Təcrübə-sınaq qurğusunda aparılacaq tədqiqatlar üçün optimal şərait seçilmişdir: t=90°C, P=0,2 MPa, V=0,5saat⁻¹, q.b.-130°C benzin fraksiyası :bioetanol = 2:1(həcm nisbəti).</p>
1.5.8.	İstehlakçıların elektrik sayğacları ilə təmin olunmasının başa çatdırılması	SEN, “Azərenerji” ASC, “Bakielektrikşəbəkə” ASC	2011-2015	<p>01.01.2013-cü il tarixinədək “Azərenerji” ASC üzrə ümumi elektrik enerjisi istehlakçılarından 1 520 832 sayda (98,0%) istehlakçı (məcburi köçkünlər daxil) sayğaclarla təmin olunmuşdur. Sayğaclarla ümumi istehlakçılardan 271 536 sayda (18,0%) istehlakçılarda SMART-kart tipli müasir sayğaclar quraşdırılmışdır.</p> <p>“Bakielektrikşəbəkə” ASC üzrə 2012-ci il ərzində 101 707 ədəd saygac əvəzlənmiş və quraşdırılmışdır. Ümumiyyətlə, 01.01.2013-cü il tarixinədək “Bakielektrikşəbəkə” ASC üzrə ümumi elektrik enerjisi istehlakçılarından 848 061 sayda (99.0%) istehlakçı (məcburi köçkünlər daxil) sayğaclarla təmin olunmuşdur. Sayğaclarla ümumi istehlakçılardan 17 105 sayda (2.0%) istehlakçılarda GSM kanallı SMS mübadiləli müasir tipli sayğaclar quraşdırılmışdır.</p> <p>Ümumiyyətlə, 01.01.2013-cü il tarixinədək respublika üzrə</p>

				2 410 720 sayda ümumi elektrik enerjisi istehlakçılarından 2 368 893 sayda (98,3%) istehlakçı sayğacla təmin olunmuşdur. SMART-kart tipli və GSM kanallı SMS mübadiləli müasir tipli sayğacların ümumi sayı 288 641 (12,2%) təşkil etmişdir.
1.5.9.	Yanacaq-enerji kompleksinin fəaliyyəti nəticəsində ekologiyaya dəyən zərərin azaldılması məqsədilə müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi	SEN, ETSN	2011-2015	<p>Sənaye müəssisələrində ekoloji vəziyyətin öyrənilməsi məqsədilə respublikanın iri sənaye müəssisələrində sorğular keçirilmiş və aparılan təhlillər əsasında təqdim olunmuş məlumatlar ümumiləşdirilmişdir. Sənaye müəssisələri tərəfindən ekologiyanın qorunması məqsədilə həyata keçirilmiş tədbirlər, o cümlədən, ətraf mühitə atılan sənaye tullantılarının azaldılması və tamamilə dayandırılması, tullantıların təkrar emalının təşkil edilməsi, təmizləyici və nəzarətedici qurğuların və ölçü cihazların quraşdırılması və yenilənməsi, sənaye tullantılarının, qazların və işlənmiş suların təmizlənməsi, ekoloji tələblərə cavab verən məhsulların istehsalı, ekologiyanın qorunmasına xidmət edən texnologiyaların tətbiqi, ətraf mühitin qorunması məqsədilə müəssisə tərəfindən həyata keçirilən davamlı tədbirlər planı, dövlət proqramlarında və qanunvericilik aktlarında ekologiyanın qorunması məqsədilə müəyyən edilmiş tədbirlərin icrası, habelə bu sahədə gələcəkdə görülməsi nəzərdə tutulan tədbirlər barədə məlumatlar ümumiləşdirilmişdir.</p> <p>Yanacaq-enerji kompleksində ekoloji vəziyyətin öyrənilməsi məqsədilə aparılan monitorinqlərin nəticələri mütəmadi olaraq araşdırılmışdır.</p> <p>2012-ci il mart ayında ARDNŞ-in “Azərikimya” İstehsalat Birliyində (İB) yeni ekoloji layihənin – “Tullantıların idarə olunması planı”nın təqdimatı keçirilmişdir.</p> <p>Dövlət Neft Şirkətinin (ARDNŞ) “Azərikimya” İstehsalat Birliyinin mexaniki təmir zavodunun (MTZ) kollektivi Çexiyanın “TOPALvater” firmasının layihəsi üzrə yerinə yetirilmiş “Topas-100” suturemizləyici</p>

				<p>qurğusunun ilk dəstini hazırlamışdır. Sifarişlərə əsasən, həcmi xeyli böyük olan “Topas” modifikasiyalı daha iki sutəmizləyici qurğunun istehsalı nəzərdə tutulmuşdur. MTZ “Azneft” İstehsalat Birliyi müəssisələri üçün 22 sutəmizləyici qurğu hazırlayacaqdır. Həmin qurğulardan həm dənizdə neftçıxarma platformalarında, həm də yaşayış massivlərində istifadə olunacaqdır. Həmin qurğuların tətbiqi ətraf mühitin və Xəzər sularının vəziyyətinə müsbət təsir göstərəcəkdir.</p> <p>ARDNŞ-nin Ekologiya İdarəsinin təşəbbüsü ilə BP şirkəti ilə ekoloji risklərin idarə olunması sahəsində təcrübə mübadiləsinin aparılması istiqamətində əməkdaşlığa başlanılmışdır.</p> <p>ARDNŞ-də həyata keçirilən mühüm ekoloji layihələrdən biri olan "Ekoloji park"ın genişləndirilməsi istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir.</p> <p>2012-ci ilin 8-20 iyun tarixlərində Bakıda Azərbaycan Respublikası Dövlət Dəniz Administrasiyası və Beynəlxalq Dəniz Təşkilatının birgə təşkilatçılığı ilə Beynəlxalq Dəniz təşkilatı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit proqramı üzrə nümayəndəliyinin və beş Xəzər yan Dövlətlərin: Azərbaycan Respublikası, İran İslam Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Rusiya Federasiyası, Türkmənistan Respublikasının nümayəndələrinin iştirakı ilə “Neft çirklənmə zamanı fəvqəladə tədbirlərin planlaşdırılmasına dair xəzəryanı dövlətlər üçün regional tədbir” keçirilmişdir.</p> <p>Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyindən Sənaye və Energetika Nazirliyinə təqdim olunan məlumata əsasən qeyd etmək istərdik ki,</p>
2.3.3.2.	Qaçqın və məcburi köçkünlərin kompakt yaşayış yerlərində qaz təchizatının yaxşılaşdırılması	SEN, ARDNŞ	2011-2015	<p>Bu bəndin icrası ilə əlaqədar, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsindən daxil olmuş məlumata əsasən 2012-ci il ərzində Goranboy rayonu ərazisində hündür mərtəbəli yaşayış binalarından ibarət məhəllədə 688 ailə, Ağcabədi rayonu ərazisində hündür mərtəbəli yaşayış binalarından ibarət məhəllədə</p>

				(10 ədəd 5 mərtəbəli bina) 556 ailə, Qazax şəhəri “Konserv” zavodu ərazisində 1 ədəd 24 mənzilli 4 mərtəbəli yaşayış binasında 24 ailə, Şəki rayonu Kiş kəndi ərazisində 423 ailəlik qəsəbədə 423 ailə qazla təchiz olunmuşdur.
2.3.3.3.	Qaçqın və məcburi köçkünlərin yaşadıkları yerlərdə sayğacların quraşdırılması və istifadə olunan kommunal xidmətləri (elektrik enerjisi, su, qaz) haqlarının ödənilməsinin yalnız həmin sayğaclar vasitəsilə həyata keçirilməsi istiqamətində tədbirlərin gücləndirilməsi	QMKİDK, SEN, “Azərenerji” ASC, ARDNŞ, “Azərsu” SC	2011-2015	<p>Qaçqın və məcburi köçkünlər üçün bu sayğaclar üzrə, yəni “SMART-Kart tipli, GSM kanallı sms mübadiləli elektron sayğaclar, ELSTR tipli qaz sayğacları quraşdırılır. “Bakielektrikşəbəkə” ASC üzrə 2008, 2009, 2010-cu illər ərzində 9778 ədəd saygac Qaçqın və Məcburi Köçkün statusu olan əhalinin fərdi mənzilində, 756 ədəd saygac isə məcburi köçkünlərinin kompakt məskunlaşdığı yaşayış sahələrində quraşdırılmış və bununla da qeyd olunan bənd üzrə işlər tamamlanmışdır.</p> <p>Su, qaz, elektrik enerjisi təchizatı ilə əlaqədar "Azərsu" ASC, "Azərenerji" ASC və Dövlət Neft Şirkətinə müvafiq vəsaitlər ayrılmışdır. Eyni zamanda bu vəsaitlər hesabına saygaclaşdırma tədbirləri həyata keçirilmişdir.</p> <p>Dövlət Neft Şirkətinin nəzdində fəaliyyət göstərən «Azəriqaz» İstehsalat Birliyi üzrə 1 iyul 2012-ci il tarixə 96773 məcburi köçkün abonentdən 96537-nə məişət qaz saygacı quraşdırılmışdır. Məcburi köçkün abonentlərinin saygaclaşdırılması 99,8% təşkil etmişdir.</p>
3.3.5.1.	Yanacaq, energetika və istilik təchizatı sistemləri tərəfindən atmosfərə atılan istixana qazlarının miqdarının azaldılması üzrə tədbirlər planının hazırlanması və həyata keçirilməsi	SEN, ETSN	2011-2015	<p>Yanacaq, energetika və istilik təchizatı sistemləri tərəfindən atmosfərə atılan istixana qazlarının miqdarının azaldılması üzrə tədbirlər BMT–nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası və bu konvensiyanın müddəalarının icra mexanizmlərini özündə birləşdirən Kioto Protokolu əsasında həyata keçirilməkdədir.</p> <p>Respublikada Təmiz İnkişaf Mexanizmi (TİM) üzrə kadr potensialının yaradılması və gücləndirilməsi məqsədilə bir sıra beynəlxalq təşkilatların maliyyə və texniki yardımı ilə müxtəlif proqramlar həyata keçirilmişdir.</p> <p>Proqramların nəticəsi olaraq iqtisadiyyatın bir sıra sahələrində, əsasən də energetika və neft-qaz sektorlarında,</p>

			<p>həmçinin kənd təsərrüfatının maldarlıq və quşçuluq sektorlarında, böyük tullantı poliqonlarında istilik effekti yaradan qazların azaldılmasına gətirən TIM layihələrinin hazırlanmasına başlanılmış və layihələrin dairəsi genişlənir.</p> <p>Kioto Protokolunun Təmiz İnkişaf Mexanizmi və Fəaliyyət Proqramı layihələrini aşkara çıxarmaq istiqamətində ARDNŞ ilə Yaponiyanın “Sumitomo” şirkəti arasında İşçi Qrupu yaradılmışdır. 2011-ci ilin oktyabr ayında keçirilmiş görüşdə ARDNŞ ilə “Sumitomo” şirkəti arasında əlaqələrin daha da genişləndirilməsi, eləcə də Kioto Protokolunun Təmiz İnkişaf Mexanizmi çərçivəsində layihələrin birgə həyata keçirilməsi imkanları müzakirə olunmuşdur. Görüşdə bu sahədə fəaliyyətin genişləndirilməsi, potensial Təmiz İnkişaf Mexanizmi və Fəaliyyət Proqramı layihələrini aşkara çıxarmaq məqsədi ilə hər iki şirkətin mütəxəssislərindən ibarət İşçi Qrupunun yaradılması qərara alınmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, “Şimal ES” MMC-nin Bakı şəhəri, Xəzər rayonu, Şüvəlan qəsəbəsində yerləşən Şimal Elektrik stansiyasının II enerji blokunun tikintisinin layihəsi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Kioto protokoluna əlavə olunan Təmiz İnkişaf Mexanizmi layihələrinə əsasən həyata keçiriləcəkdir.</p> <p>ARDNŞ tərəfindən həyata keçirilən layihələrdə Təmiz İnkişaf Mexanizmi layihələrinə əsasən aşağıdakı tədbirlərin, o cümlədən:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yandırılan və atmosfərə atılan səmt qazının genişmiqyaslı tutulması və utilizasiyası istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün texnoloji, hüquqi-normativ şərtlərin yaradılması; - neft-qaz sənaye obyektlərində istilik effekti yaradan qazların mənbələrinin mövcudluğunun müəyyənləşdirilməsi, yaranma səbəblərinin araşdırılması və yeni texnologiyaya uyğun təkliflərin işlənilməsi hazırlanması;
--	--	--	--

				<p>- neft və qaz avadanlığının cari vəziyyətinin öyrənilməsi və monitorinqin nəticələrinə əsasən məlumatlar bazasının yaradılması;</p> <p>- atmosfərə atılan və istilik effekti yaradan qazların qeyri-rasional istifadəsinin miqyaslarının təyin olunması üçün emissiyaların miqdarının qiymətləndirilməsi və istilik effekti yaradan qazların mənbələrinin sistemləşdirilməsi üzrə işlərin aparılması nəzərdə tutulmuşdur.</p>
3.3.6.3.	Xammala qənaət, təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə edilməsi və ətraf mühitin qorunması məqsədilə tullantıların təkrar istifadəsi, zərərsizləşdirilməsi, utilizasiyası, həmçinin az tullantılı və ya tullantısız texnologiyaların tətbiqi	ETSN, SEN, KTN, İİN, AMEA	2011-2013	<p>“Azneftkimyamaş” ASC-nin “Maşınqayırma Texnologiyası İnstitutu” TASC-nin təqdim etdiyi rəsmi məlumatda istifadəyə yararsız avtomobil şinlərinin laboratoriya şəraitində mexaniki üsul ilə xırdalanaraq müxtəlif ölçülü ovuntuların alınması üçün mexaniki qurğu layihələndirilərək hazırlandığı bildirilir. Alınmış 0,5-1,0mm ölçülü rezin ovuntuları asfalt-beton qarışığına əlavə olaraq “Az Vit MMC” Azərbaycan-Almaniya birgə müəssisəsi və “Azəryolservis” ASC-nin “Azəryolemitədqiqatlayihə” İnstitutu ilə birgə sınaq işləri aparılmışdır. Sınaq nəticəsində məlum olmuşdur ki, yüksək temperaturda rezin ovuntusu əlavə olunmuş asfalt betonun fiziki-mexaniki göstəriciləri, rezin ovuntusu qarışdırılmayan asfalt betona nisbətən daha səmərəli olmuşdur. Şinlərin emalından çıxdaş kimi alınan doğranmış rezinin kord toxumasının və kord liftlərinin qarışığı qazma prosesində istifadə edilən HDP-10 markalı rezin qarışığı əvəzinə istifadə edilə bilər. 5,0-10,0mm ölçülü ovuntuları dəmir yol keçidlərinin komplektləşdirilməsi üçün ağır rezin piltələrin, idman meydançalarının döşmələrinə çəkilən rezin örtüklərin, məişətdə istifadə döşəkcələrin, ayaq altıların hazırlanmasında istifadə olunması mümkünlüyü qənaətinə gəlinmişdir.</p> <p>Digər təklif üzrə Respublikanın ekoloji durumunun yaxşılaşdırılması üçün meşə massivlərinin qırılaraq odun kimi istifadəsinin qarşısının alınması məqsədilə təkrar emal üsulu ilə məişət tullantıları olan taxta ovuntuları və bu</p>

			<p>ovuntulardan hazırlanan təmirə yararsız əşyaların (şkaf, divan, stol və s.) təkrar emal edilməsi nəticəsində alınan oduncaqların qaz təchizatı olmayan kənd yerlərində ucuz yanacaq kimi yandırıla bilməsi mümkündür.</p> <p>İqtisadi İnkişaf Nazirliyi tərəfindən 2012-ci ilin birinci yarısında Balaxanı şəhər tullantılarının zərərsizləşdirilməsi poliqonunun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi davam etdirilmişdir. Belə ki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ətraf mühitin və insan sağlamlığının mühafizəsi məqsədi ilə poliqonda tullantı daşıyan maşınlar üçün Almaniyanın CHRIST şirkətinin istehsalı olan yuma və dezinfeksiya məntəqələri fəaliyyət göstərir; - Poliqonda tullantıların əl ilə çeşidlənməsi davam etdirilir və ayrılan xammal təkrar emala yönəldilir. <p>Eyni zamanda, çeşidləmə prosesinin səmərəliliyini artırmaq məqsədi ilə poliqonun yaxınlığında illik gücü 200 min ton olan bərk məişət tullantılarının yarımavtomatik çeşidləmə məntəqəsinin quraşdırılması başa çatdırılmışdır. Hal-hazırda çeşidləmə xəttində sınaq işləri aparılır və qısa müddət ərzində çeşidləmə xəttinin istismara verilməsi planlaşdırılır. Çeşidləmə məntəqəsinin fəaliyyəti nəticəsində qəbul edilən tullantıların 20-40%-i çeşidlənərək təkrar emala yönəldiləcək və xammalın ayrılması həcmi getdikcə artacaqdır;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poliqonda karton və kağız məmulatlarının preslənməsi məqsədi ilə pres avadanlığı quraşdırılmış, poliqonun hasarı və daxili yolları tam şəkildə təmir edilmişdir; - Ətraf mühitin mühafizəsi məqsədi ilə poliqon ərazisində müəyyən olunmuş yerlərdə havadan, sudan və torpaqdan nümunələr götürülür və ən müasir laboratoriyalarda analiz olunur. Artıq ərazidə 6 dəfə analizlər götürülmüş və sonuncu analizlərin nəticələrinə əsasən havada, suda və torpaqda təhlükəli maddələrin daimi olaraq azalması müşahidə olunur; - Poliqon ərazisində müvafiq abadlaşdırma və bərpa işlərinin aparılması ilə əlaqədar olaraq ətraf ərazilərə
--	--	--	---

			<p>gəmiricilərin yayılma ehtimalının qarşısını almaq üçün ərazidə dezinfeksiya, dezinseksiya və deratizasiya işləri aparılır, poliqonda mövcud olan sahibsiz itlər mütəmadi olaraq zərərsizləşdirilir;</p> <p>- Bakı şəhərinin ekologiyasının mühafizəsi və sanitar təmizliyi məqsədi ilə qeyri-qanuni tullantı sahələrinin, avtomaşınların bura tullantı atmalarının araşdırılması və günahkar şəxslər barəsində müvafiq tədbirlərin görülməsi üçün "Təmiz Şəhər" ASC-nin təşəbbüsü ilə yaradılmış və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin nümayəndələrinin də iştirak etdiyi işçi qrupu tərəfindən Bakı şəhəri ərazisində qeyri-qanuni tullantı sahələrinin inventarizasiyasını həyata keçirilmiş və işçi qrupunun fəaliyyəti nəticəsində Bakı şəhəri ərazisində aşkar edilmiş 125 ədəd sahəsi 200 m²-dən böyük olan qeyri-qanuni tullantı sahələrindən 31-i təmizlənmişdir.</p> <p>Həmçinin, Bakı şəhərində evlərdə və müəssisələrdə ilkin çeşidləmə üzrə "Təmiz Şəhər" ASC-nin "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu ilə birlikdə həyata keçirdiyi pilot layihə davam etdirilir.</p> <p>Eyni zamanda, Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə "Təmiz Şəhər" ASC tərəfindən Xəzər rayonunda yerləşən Qala qəsəbəsində üzvi və qeyri-üzvi tullantıların ayrı-ayrılıqda yığılmasının və daşınmasının təşkil edilməsi üzrə pilot layihənin həyata keçirilməsi davam etdirilir. Ərazidə yaşayan əhali, fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlarla tullantıların yığılması və daşınması xidmətlərin göstərilməsinə dair xidmət müqavilələri imzalanır. Qala qəsəbəsinin bütün ərazisini əhatə etmək şərti ilə qurulmuş 122 sayda tullantı toplama meydançaları və 532 tullantı konteynerləri vasitəsi ilə tullantıların yığılması və alınmış müvafiq xüsusi texnika ilə onların daşınması, yolların təmizlənməsi, həmçinin konteynerlərin dezinfeksiyası mütəmadi olaraq həyata keçirilir. İstifadə olunan bütün avtomaşınlar GPS sisteminə qoşulmuşdur.</p>
--	--	--	---

			<p>Bundan başqa, tullantıların müasir beynəlxalq ekoloji standartlara uyğun idarə edilməsində əhalinin rolunu artırmaq məqsədi ilə hesabat dövrü ərzində maarifləndirmə işləri davam etdirilmişdir. Belə ki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 30 mart 2012-ci il tarixində Dünyanın Müdafiə Günündə "Təmiz Şəhər" ASC və "Avroviziya"nın Azərbaycandakı rəsmi Fan Klubunun üzvləri tərəfindən Qobustan Milli Tarix-Bədii Qoruğunun ətraf ərazilərində təmizlik aksiyası keçirilmişdir; - 16 aprel 2012-ci il tarixdə "Təmiz Şəhər" ASC tərəfindən Azərbaycan Beynəlxalq Məktəbində (TİSA) şagirdlərlə Yer Həftəsinə həsr olunmuş görüş keçirilmişdir. Görüşün keçirilməsində məqsəd uşaqların diqqətini bərk məişət tullantılarının ətraf mühitə təsirinin azaldılmasına yönəltmək və az istifadə, təkrar istifadə, çeşidləmə sahəsində uşaqların məsuliyyətini artırmaq olmuşdur. - 5 may 2012-ci il tarixində ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 89-cu ildönümü ilə əlaqədar Balaxanı bərk məişət tullantılarının çeşidlənməsi zavodunun ətrafında yaşıllaşdırma aksiyası keçirilmişdir; - 9 iyun 2012-ci il tarixində "Xəzər" İnkişaf Fondu ilə birlikdə Şüvəlan çimərliyi ərazisində iməcilik aksiyası keçirilmişdir; - 2012-ci ilin mart - may aylarında "Təmiz Şəhər" ASC tərəfindən Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti xanım Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə reallaşdırılan IDEA (International Dialogue for Environmental Action) Kampaniyası ilə birgə "Bakı Debat Forumu "Yaşıl Düşüncə Kuboku-2012" layihəsini keçirmişdir. Layihənin əsas məqsədi gənclərin məişət tullantılarının idarə olunması sahəsinə ətraf mühitin mühafizəsi və "yaşıl" düşüncə tərzini ("green thinking") prizmasından yanaşmanı təbliğ etmək olmuşdur. Layihə çərçivəsində təlimlər, debat yarışları, ekspert görüşləri və müxtəlif səviyyəli təbliğat tədbirləri keçirilmişdir; - Heydər Əliyev Fondu, "Təmiz Şəhər" ASC və
--	--	--	---

			<p>“İçərişəhər” DTMQİ tərəfindən Qala qəsəbəsində 1 iyun 2012-ci il tarixində "Tullantıdan sənətə" adlı beynəlxalq sərgi keçirilmişdir. Sərgidə ətraf mühitə diqqəti artırmaq və planetimizin ekoloji sağlamlığına məsuliyyətli yanaşmanı təbliğ etmək məqsədilə rəssamlar tullantıların incəsənət əsərlərinin hazırlanmasına həm də ictimaiyyətin diqqətini tullantıların təsiri nəticəsində yaranan ekoloji problemlərə yönəltmə vasitəsi kimi istifadə etmişlər.</p> <p>Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda PETF və PE tullantılarının vakuüm qazoylu ilə birlikdə katalitik krekinq prosesinin təcrübə-sınaq qurğusunda tətbiqi üçün reqlamentin hazırlanması məqsədilə vakuüm qazoylunun keyfiyyət göstəticiləri, katalizatorun kimyəvi tərkibi, struktur xarakteristikası, katalitik krekinq prosesinin aparılması üçün optimal şərait (T-500 °C, həcmi sürət 1s⁻¹, iş müddəti 30 dəqiqə) müəyyənəndirilmişdir. Bundan əlavə vakuüm qazoylunun PETF və PE tullantıları ilə birgə katalitik krekinq prosesinin prinsipial texnoloji sxemi hazırlanmışdır.</p> <p>Laborator şəraitində qapalı dəlikli quruluşa malik, neft və neft məhsulları üzrə yüksək sorbsiya tutumu (20-25 kq/kq), uzunmüddətli üzmə qabiliyyəti (1000 saatdan çox), hidrofob xassəsi (nəmliyin udulması 0.001-0.2% təşkil edir) və çox dəfə regenerasiya olunma qabiliyyəti (20 dəfədən az olmayaraq) olan polipropilen tərkibli köpüklənmiş polimer sorbenti alınmışdır. Köpüklənmiş polimer sorbenti zəhərli deyil və adi üsullarla utilizasiya olunur.</p> <p>Sorbent qəza zamanı suyun üzərinə dağılmış neft və neft məhsullarının yığılması üçün tətbiq edilə bilər və Dövlət Neft Şirkəti və Fövqaladə Hallar Nazirliyinin müvafiq strukturları tərəfindən istifadə edilməsi üçün tövsiyə olunur.</p> <p>Polimer Materialları İnstitutunda aşağıdakı işlər görülüb: <i>1. Karboksimetilsellülozun kalium və ammonium duzlarının pambıqtəmizləmə zavodlarının tullantılarından alınması, onlarla gübrə dənələrinin kapsullaşdırılması proseslərinin</i></p>
--	--	--	---

			<p><i>texnologiyasının yaradılması</i></p> <p>Sintez olunmuş KMS-nin kalium və ammonium duzlarının laboratoriya nümunələrinin suda həll olmasının kinetik qanunauyğunluqları öyrənilmişdir. Göstərilmişdir ki, həmin duzların makromolekullarında karboksimetil qruplarının sayını dəyişdirməklə onların suda həllolma prosesini tənzimləmək mümkündür. Suda həllolma proseslərinin qrafikləri təhlil edilərək, parametrlər arasındakı əlaqələrin riyazi modelləri tərtib edilmişdir. Bu duzlarla gübrə dənələrinin kapsullaşdırılması prosesi sahəsində elmi işlər aparılmışdır. Kapsullaşmış gübrə dənələrinin üzərində kapsul pərdəsinin qalınlığını və makromolekulda hidrofil qruplarının sayını dəyişdirməklə gübrə dənələrinin torpaqda qalma müddətinin tənzimlənməsi sahəsində tədqiqatlar davam etdirilir.</p> <p><i>2. Polimer tullantılarının səmərəli istifadəsi yolu ilə yüksək istismar xassəli polimer kompozisiya materiallarının yaradılması</i></p> <p>Qeyd olunan hesabat dövründə mövzuya dair elmi-tədqiqat işləri davam etdirilərək aşağı sıxlıq polietileni tullantıları və mineral doldurucu-kaolin (tullantıları) əsasında müxtəlif çəki nisbətlərində kompozisiyalar hazırlanmış və alınan nümunələrin fiziki-mexaniki göstəriciləri təyin edilmişdir. Sistemdə istifadə olunan doldurucunun hissəciklərinin ölçülərindən və miqdarından asılı olaraq kompozisiyanın möhkəmlik həddi təyin olunmuşdur. Müəyyən edilmişdir ki, eyni tərkib və eyni çəki nisbətlərində götürülmüş nümunədə doldurucunun hissəciklərinin ölçüləri kiçildikcə möhkəmlik həddi artır. Nəzərdə tutulmuş növbəti iş planında doldurucunun hissəciklərinin ölçülərinin daha geniş miqyasda götürülməsi və seçilmiş appretdən istifadə edərək alınan kompozisiya nümunələrinin xassələrinin tədqiqi davam etdirilir</p> <p><i>3. “EP-300” qurğusunda alınan kub qalıqları və “Üzvi sintez” zavodunda Propilen Oksidi istehsalının aralıq</i></p>
--	--	--	--

məhsul və tullantılarından funksional əvəzli monomerlərin alınması və kompozisiya materiallarında istifadəsi

EP-300 istehsalında alınan maye tullantılar əsasında sintez olunmuş etilen və asetilen sıra birləşmələrin kimyəvi çevrilmələri öyrənilərək silisium tərkibli modifikatorların alınma üsulları işlənmiş və alınmış silisium tərkibli birləşmələrin epoksidian və poliefir qətranlarında modifikasiyaedici xassələri öyrənilmişdir. Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, alınmış silisium tərkibli modifikatorlar kompozisiyaların fiziki-mexaniki xassələrini o cümlədən, əsasən istiyə davamlı xassələrini yaxşılaşdırır. Bu istiqamətdə tədqiqat işləri davam etdirilir.

Aşqarlar Kimyası İnstitutunda aşağıdakı işlər görülüb:

İş planı:

1.Nar şirəsi istehsalının və pambıq kollarının tullantılarından utilizə olunan mikro-orqanizmlərin xarakteristikası və selektiv ceçimi

Ədəbiyyatdan məlumdur ki, heyvanların gündəlik yemlərinə əlavələr minimal yad mənşəli olmalıdır. Buna görə də bioloji mənşəli əlavələr üstünlük təşkil etməlidir. Heyvanlar üçün yemin və insan qidasının ən vacib komponenti zülaldır. Zülal mənbələrindən biri mikroorqanizmlərdir, xüsusilə də maya göbələkləri və baktreiyalardır.

Məlumdur ki, maya göbələkləri digər mikroorqanizmlərlə müqayisədə bir sıra üstünlüyə - nisbətən asan ayrılma, kulturların sabitliyi, ən müxtəlif qida mənbələrində yetişmək qabiliyyətinə malikdir. Müəyyən edilmişdir ki, mikroorqanizmlərin inkişaf sürəti həm onların toksonomik qrupa aidiyyətindən, həm də kultivasiya şəraitindən asılıdır.

Bizim tədqiqatların məqsədinin mikrobioloji üsulla yem biokütləsinin alınması olduğunu nəzərə alaraq nar şirəsi istehsalında və pambıq kollarının tullantılarından utilizə olunan məhsullardan mikrob produsentlərinin seçilməsi olmuşdur.

			<p>Laboratoriya şəraitində hazırlanmış ilkin substratların üzərində <i>Candida</i> növlü maya kulturlarının yetişdirilməsinin müqayisəli təcrübəsi aparılmışdır.</p> <p>Təcrübələrin nəticələri göstərir ki, maya göbələkləri kulturları nar və pambıq tullantılarından fəal şəkildə istifadə edir, həm də mənimsəmə qabiliyyəti seçilmiş produsentdən asılıdır. Bütün hallarda bioloji kütlənin çıxımı 17,7-19,2 q/l (nardan istifadə edərkən) və 14,0-19,0 q/l (pambıq tullantılarından istifadə edərkən) arasındadır. Bu da kontrol mühitlərdə (0,31-0,81 – nar tullantıları) və (0,25-0,79 – pambıq tullantıları) müşahidə olunan göstəricilərdən olduqca çoxdur. Eyni zamanda müəyyən edilmişdir ki, <i>Candida guilliermondii</i> və <i>Candida tropicalis</i> ştammlarının məhsuldarlığı başqa kulturlara nisbətən bir qədər çoxdur. Bu da bu kulturların üstünlüyü haqda fikir söyləməyə və gələcək təcrübələr üçün onları seçməyə imkan verir.</p> <p><i>2. Fermentasiya prosesində bitki tullantılarının konsentrasiyalarının optimallaşdırılması.</i></p> <p>Təcrübələrin növbəti mərhələsində fermentləşdirmə üçün tələb olunan substratın (bitki tullantılarının) qatılığının optimallaşdırılması aparılmışdır. Bununla əlaqədar olaraq başqa komponentləri, həm də kultivasiya şərtlərini dəyişmədən mühitə daxil edilən tullantıların miqdarını 10-dan 60 %-ə qədər dəyişdirilmişdir. Aşkar edilmişdir ki, nar tullantısı 30 %, pambıq tullantısı isə 25 % olduqda bioloji kütlə ən yüksək faizlə qatılıq saymağa imkan verir.</p> <p>Yuxarıda göstərilən ştammların nar və pambıq tullantılarını utilizətmə qabiliyyətini dəqiqləşdirmək üçün onlar fermentasiya mühitinə həm də toz şəklində daxil edilmişdir. Mineral komponent kimi tərkibi azot, fosfor və digər elementlərlə zəngin olan, əvvəllər seçilmiş N 6 komponentindən istifadə edilmişdir. Alınmış nəticələr göstərir ki, mühitə nar və ya pambıq tullantısı əlavə edildikdə maya biokütləsinin çıxımı kontrola nisbətən daha</p>
--	--	--	---

				<p>üstündür, bu həm də əvvəllər maye tullantılarla aparılan sınaqlarla da uyğundur.</p> <p>Aparılmış analizlərdən belə qənaətə gəlmək olar ki, hər iki istifadə olunan ştammların həm qurudulmuş, həm də nəm qida tullantılarını intensiv istifadə edir. Bu onu bildirir ki, tullantıların qabaqcadan emalı biosintezin nəticələrinə təsir etmir. Beləliklə, qeyd etmək lazımdır ki, seçilmiş mikrob kulturları tədqiq olunan bitki tullantılarını aktiv utilizə etmək qabiliyyətinə malikdir.</p> <p>Bəndin icrası ilə bağlı Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutunun tərəfindən respublikanın ayrı-ayrı torpaq və iqlim şəraitində Abşeron kanalının lili, yaxantı sularının quru qalıq, məişət kompostu və bitki qalıqlarının soya, günəbaxan, saflor (sarıçiçək), sorqo, yem və şəkər çuğunduru, bibər, yonca, paxla, taxıl, tərəvəz və yem bitkilərinin məhsuldarlığına və keyfiyyətinə təsiri öyrənilir. 2012-ci ilin birinci yarımilliyində «Abşeronda yayılmış yerli tullantılardan hazırlanmış yeni tərkibli üzvi gübrələrlə laboratoriya və çöl təcrübələri qoyulmuşdur. Təcrübədə əsasən indiki bazar iqtisadiyyatında çəkisi olan sənaye emalında istifadə edilən əsas kənd təsərrüfatı bitkiləri öyrənilir: şəkər çuğunduru, günəbaxan, qarğıdalı, taxıl və tərəvəz bitkiləri.</p> <p>Tədqiqat işlərində əsasən torpağı üzvi maddə ilə təmin edə bilən, onun fiziki-kimyəvi xassələrini, susaxlama, susuzdırma qabiliyyətini artıran mexaniki tərkibini yaxşılaşdıran, torpağın və bitkinin məhsuldarlığını artıran tullantı və qalıqlardan istifadə edilmişdir. Tədqiqatlar davam etdirilir.</p>
3.3.6.4.	İqtisadi rayonlar üzrə sənaye və məişət tullantıları əsasında təkrar emal müəssisələrinin yaradılmasına dair təkliflərin hazırlanması	SEN, İİN, ETSN, AMEA	2011-2012	<p>Sənaye və Energetika Nazirliyi tərəfindən regionlarda məişət və sənaye tullantılarının emalının təşkili və mövcud vəziyyətin öyrənilməsi məqsədilə nazirliyin mütəxəssisləri rayonlara ezam olunmuş və ətraflı araşdırma aparmışlar.</p> <p>Məişət tullantılarının emalı sahəsində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində bir sıra müəssisələr fəaliyyətə başlamışdır.</p>

Belə ki, 2012-ci il dekabrın 19-da Bakı bərk məişət tullantılarının yandırılması zavodunun açılış mərasimi olmuşdur. Zavodun layihələndirilməsi, tikintisi Fransanın “Cnim” şirkəti tərəfindən həyata keçirilmişdir. Müəssisənin təməli 2009-cu il noyabrın 3-də qoyulmuşdur. Zavodun illik emal gücü 500 min ton məişət tullantısı və 10 min ton tibbi tullantı təşkil edən zavod iki xətdən və elektrik enerjisi istehsal edən turbindən ibarətdir. Tullantıların yandırılması prosesi nəticəsində alternativ enerji kimi əldə ediləcək elektrik enerjisinin miqdarı ildə 231,5 milyon kilovat/saat olacaqdır. Zavodun fəaliyyəti nəticəsində illik 60 milyon kubmetrdən artıq təbii qaz həcmində enerjiyə qənaət ediləcəkdir. Əldə edilən elektrik enerjisi 100 min evin enerji ilə təmin olunmasına imkan yaradacaqdır.

2012-ci il dekabrın 19-da Balaxanıda bərk məişət tullantılarının çeşidlənməsi zavodunun açılışı olmuşdur. Məişət tullantılarının çeşidlənməsi və təkrar istehsalı biznesinin inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə tikilən zavodun illik istehsal gücü 200 min tondur.

2012-ci ildə Balaxanı sənaye parkının təməlqoyma mərasimi olmuşdur. Parkın yaradılmasında məqsəd ölkəmizdə yüksək texnologiyalar əsasında rəqabətqabiliyyətli sənaye məhsullarının istehsalının genişləndirilməsi, qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafı, əhalinin istehsal sahəsində məşğulluğunun artırılması, eləcə də Bakı şəhəri və ətraf qəsəbələrdə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasıdır. Sənaye parkında plastik, məmulat, şin, elektrik və elektron cihaz tullantıları, akkumulyator, əlvan metal, kabel və s. məişət tullantılarının təkrar emalı nəzərdə tutulur. Parkın nəqliyyat qovşağına yaxınlığı təkrar emal və ya istehsal edilmiş məhsulların asanlıqla satışı bazarına çıxarılmasına şərait yaradacaqdır. Balaxanı Sənaye Parkı təkrar emal sahəsində sahibkarlara və sərmayədarlara əlverişli imkanlar yaratmaqla yanaşı, ölkəmizdə təkrar emal sənayesinin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayacaqdır.

				<p>Gəncədə yeni məişət tullantıları zavodunun tikilməsi məqsədilə işlər görülür. Alman İnkişaf Bankının ayırdığı kredit hesabına tikintisi nəzərdə tutulan zavod yaxın iki ilə istifadəyə veriləcəkdir. Zavodun layihəsi üzərində iş aparan almaniyalı mütəxəssislər artıq bir neçə dəfə Gəncədə olmuşlar.</p> <p>Sumqayıt məişət tullantıları emalı zavodunun layihəsi hazırlanmışdır. Zavodun illik emal gücünün 146 min ton olması nəzərdə tutulmuşdur.</p> <p>Qeyd edək ki, Nazirlikdə iqtisadi rayonlar üzrə sənaye və məişət tullantıları əsasında təkrar emal müəssisələrinin yaradılmasına dair təkliflərin hazırlanması məqsədilə müvafiq İşçi Qrup yaradılmışdır.</p>
--	--	--	--	---